

Beslut

Datum 2024-06-28

Dnr 2023:8098

Sida 1 (17)

Beslut

**efter kvalitetsgranskning av högstadiets undervisning om
kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer vid
Kunskapsskolan Enköping i Enköpings kommun med
Kunskapsskolan i Sverige AB som huvudman**

Inledning

Skolinspektionen har med stöd av 26 kap. 19–20 §§ skollagen (2010:800) genomfört en tematisk kvalitetsgranskning på Kunskapsskolan Enköping avseende undervisningens kvalitet utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer.

Kunskapsskolan i Sverige AB har godkännande att bedriva Kunskapsskolan Enköping i Enköpings kommun enligt Skolinspektionens beslut den 18 juli 2014 (dnr 31–2014:1015).

Granskningens syfte är att granska kvaliteten i de utvalda skolornas undervisning utifrån valda delar av kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer. Granskningen omfattar skolornas arbete med att bland annat förebygga och bemöta intolerans, förtryck och våld, till exempel rasism, sexism, homo- och transfobi samt hedersrelaterat våld och förtryck. Samtliga ämnen i högstadiet ingår i granskningen.

Skolinspektionen gör en samlad bedömning utifrån de kvalitetskriterier som tagits fram för granskningen (se bilaga 1). Om Skolinspektionen bedömer att ett utvecklingsarbete behövs för att höja verksamhetens kvalitet inom något område anges ett utvecklingsområde. En skriftlig redovisning av åtgärder begärs då också av huvudmannen. I bilaga 2 återfinns granskningens författningsstöd.

Skolinspektionen besökte Kunskapsskolan Enköping den 13 maj och genomförde en digital intervju med rektorn den 20 maj 2024. Besöket genomfördes av utredarna Olivia Öberg, Ewa Mölleryd och Henrik Karlsson.

Vid granskningsbesöket inhämtas information om såväl styrkor som utvecklingsområden inom verksamheten. Bedömningarna i detta beslut grundar sig på:

- Två gruppintervjuer med elever
- Två gruppintervjuer med lärare
- En intervju med rektorn
- Dokument som begärts in från huvudmannen och skolan.

Innan beslut har fattats har huvudmannen fått ta del av Skolinspektionens tjänsteanteckning från besöket för faktakontroll.

De samlade iakttagelserna från de skolor som har ingått i granskningen kommer att presenteras i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. Rapporten är planerad att publiceras våren 2025 och utgör en del av Skolinspektionens regeringsuppdrag om att granska skolornas arbete med det nya kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer.

Beslut

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck

Kunskapsskolan Enköping i Enköpings kommun uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna inom området i följande utsträckning:

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer **i flera delar** utformas för att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Rektorn behöver inleda ett utvecklingsarbete inom följande delar:

- utveckla samplaneringen av undervisningen för att synliggöra olika perspektiv så att eleverna ges en helhetsbild av kunskapsområdet
- arbeta med inslag i undervisningen som ger eleverna möjlighet att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till hedersproblematik samt inslag som utvecklar ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter

Kunskapsskolan Enköping i Enköpings kommun uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna inom området i följande utsträckning:

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer **i flera delar** utformas för att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter.

Rektorn behöver inleda ett utvecklingsarbete inom följande del:

- gör eleverna delaktiga i utformningen av undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer

Uppföljning

Huvudmannen ska senast **den 29 januari 2025** redovisa till Skolinspektionen vilka förbättringsåtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena och resultat av dessa åtgärder. Som stöd för redovisningen bör bifogad mall användas.

Redogörelsen skickas via e-post, till

kvalitetsgranskningarsthlm@skolinspektionen.se Hänvisa till

Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 2023:8098) i de handlingar som sänds in.

Skolinspektionens bedömning

Sammanfattning

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer i flera delar utformas för att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Granskningen av återkommande, aktuell och fördjupad undervisning visar att undervisningen i sexualitet, samtycke och relationer är aktuell och återkommande i olika årskurser samt att den ger eleverna möjlighet till fördjupning.

Granskningen av ämnesintegrerad undervisning visar att undervisningen om kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer tas upp i flera olika ämnen men att lärarna inte samordnar sin undervisning för att belysa olika ämnesperspektiv på kunskapsområdet.

Granskningen av kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut visar att undervisningen ger eleverna möjlighet att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön men endast delvis till hedersrelaterat våld och förtryck. Vidare visar granskningen att eleverna delvis får utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang. Därutöver visar granskningen att undervisningen utformas så att eleverna utvecklar sin förmåga att leva sig in i och förstå andra människors situation och erfarenheter. Undervisningen förmedlar betydelsen av att sexualitet och relationer präglas av samtycke.

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer i flera delar utformas för att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter.

Granskningen av ett öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat visar att lärarna har arbetssätt för att alla elever oavsett könstillhörighet ska vilja och våga reflektera och samtala. Lärarna verkar också för att undervisningen om kunskapsområdet ska ha ett innehåll som gör att alla elever oavsett könsidentitet och sexuell läggning känner sig inkluderade.

Granskningen av bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger visar att lärarna arbetar med strategier för att främja god samvaro i klassrummet. Lärarna bemöter utspel för intolerans och destruktiva jargonger och normer bland eleverna samt fördjupar dessa frågor i undervisningen.

Granskningen av elevdelaktighet visar att lärarna inte gör eleverna delaktiga i planering, genomförande och utvärdering av undervisningen utifrån kunskapsområdet.

Nedan framgår vad som ligger till grund för Skolinspektionens bedömning inom respektive område.

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck

Här bedöms:

- Återkommande, aktuell och fördjupad undervisning
- Ämnesintegrerad undervisning
- Kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut

Återkommande, aktuell och fördjupad undervisning

Undervisningen är återkommande, aktuell och fördjupad

Granskningen visar att undervisningen i sexualitet, samtycke och relationer är aktuell och återkommande i olika årskurser samt att den ger eleverna möjlighet till fördjupning.

Av lärarintervjuerna framgår att eleverna ges möjlighet till progression i lärandet i undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer. Lärarna beskriver det som att de lägger mer betoning på reflektion utifrån ett kritiskt förhållningssätt i de senare årskurserna, efter att de fått grundläggande fakta och begrepp i årskurs 7. Elevintervjuerna visar att lärarna tar reda på deras förkunskaper genom att ställa frågor till eleverna i början av ett arbetsområde. Lärarna knyter sedan an till elevernas svar i undervisningen. Framför allt sker fördjupningen i samhällskunskap och biologi, som har etablerat samarbete kring ett arbetsområde om normer, men inslag fördjupas även i andra ämnen såsom engelska, svenska och idrott och hälsa.

Vidare framgår att undervisningen är uppdaterad med hänsyn till utvecklingen inom kunskapsområdet. Av rektorsintervjun framkommer att huvudmannen förser skolan med uppdaterat undervisningsmaterial och exempelplaneringar. Lärarna förklarar att de ser över materialet regelbundet och kompletterar vid behov. Undervisningen rymmer därtill aktuella händelser i eller utanför skolan. Till exempel fångade läraren i svenska upp frågor om "snippadomen" och tog upp den till diskussion. Ett annat exempel är att läraren i samhällskunskap gav eleverna i uppgift att skriva en insändare om aktuella debatter om transpersoner och könsbyten.

Det framgår vidare att skolan använder extern kompetens för att fördjupa vissa frågor som relaterar till kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer. Till exempel gör eleverna besök på ungdomsmottagningen och får besök av en teaterföreställning som behandlar sådana frågor i årskurs 8. Rektorn beskriver att de gjort bedömningen att elevhälsans kompetenser inte behövs i undervisningen eftersom lärarna besitter hög kompetens i sexualitet, samtycke och relationer.

Ämnesintegrerad undervisning

Kunskapsområdet tas upp i olika ämnen men är endast delvis samordnat och synliggör därmed inte fullt ut olika perspektiv

Granskningen visar att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer tas upp i olika ämnen, men att samarbetet över ämnesgränserna inom kunskapsområdet sker i begränsad utsträckning. Lärarna har goda rutiner för att samverka kring handledningsfrågor men endast ett fåtal lärare har arbetat för samsyn kring vissa delar av kunskapsområdet i undervisningen. Det gör att undervisningen inte synliggör olika perspektiv för att ge eleverna en helhetsbild av kunskapsområdet.

Det framgår av intervjuerna att det finns vissa etablerade samarbeten kring undervisningen, till exempel mellan lärarna i samhällskunskap och biologi, men detta begränsas till planering av ett arbetsområde i årskurs 8. Även om lärarna uppger att de känner till vad andra lärare gör är de ense om att de skulle behöva mer samordning av kunskapsområdet. Lärarna som intervjuats i olika ämnen, såsom idrott och hälsa, svenska och engelska har ingen samverkan med andra lärare för att integrera olika ämnesperspektiv eller ämnesövergripande arbeten utifrån kunskapsområdet.

Kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut

Undervisningen ger eleverna möjlighet att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön, men sällan till hedersproblematik

Granskningen visar att eleverna får möjligheter att undersöka maktstrukturer kopplade till kön. I lärarintervjuerna framgår flera exempel på hur sådana teman behandlas i flera olika ämnen. I idrott och hälsa reflekterar eleverna över kroppsideal, i historia ingår könsroller i olika tider i Sverige och i biologi diskuterar eleverna om manlig och kvinnlig genetik. Lärarna fördjupar även frågor om maktbalans mellan kvinnor och män genom att fånga upp elevernas frågor när de dyker upp. Lärarna beskriver att det kommer in kontinuerligt i undervisningen tack vare elevernas intresse av temat.

Vidare framgår att undervisningen i begränsad utsträckning ger eleverna möjlighet att kritiskt granska maktstrukturer kopplat till hedersrelaterat förtryck och våld. Hedersproblematik behandlas framför allt genom litteratur i svenska och engelska. Övriga lärare uppger att de inte tar upp hedersproblematik i sin undervisning, utan menar att det kommer in under samlingar där de diskuterar aktuella nyheter. Eleverna ges därför inte möjlighet att få olika infallsvinklar på temat, och de får till exempel inte ett samhällsperspektiv på hedersrelaterat våld och förtryck.

Undervisningen ger eleverna delvis möjligheter att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang

Granskningen visar att undervisningen delvis ger eleverna möjligheter att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang. Av intervjuerna framgår exempel på att undervisningen innehåller inslag om hur relationer och sexualitet framställs i sociala medier. Till exempel har eleverna granskat sexualiserade bilder av kvinnor och män i idrott och hälsa. I svenska har de diskuterat hur förväntningar om hur en tjej ska bete sig i relationer utifrån skönlitteratur. Lärarna beskriver att de inte har planerade moment med inslag av att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till pornografi. Däremot förklarar de att de fångar upp sådana frågor om det dyker upp spontant i undervisningen.

Undervisningen ger eleverna möjligheter att utveckla sin förmåga att leva sig in i andras situation och förmedlar betydelsen av att sexualitet och relationer präglas av samtycke

Granskningen visar att undervisningen utformas så att eleverna utvecklar sin förmåga att leva sig in i och förstå andra människors situation och erfarenheter. Undervisningen omfattar betydelsen av att sexualitet och relationer präglas av samtycke.

Lärarintervjuerna visar att det finns flertalet undervisningsmoment där de reflekterar över andra människors situation och erfarenheter. I svenska ges exempel på läsning av skönlitteratur där eleverna diskuterar olika karaktärers upplevelser, och i historia ges exempel på kvinnor och mäns olika livsvillkor genom tiderna.

Vidare framgår att betydelsen av samtycke behandlas djupgående i biologi i årskurs 8, men även i andra ämnen. Perspektiv som behandlas i biologi är konsekvenser vid samtycke och juridiska aspekter samt nyanser kring hur man kan förmedla samtycke i sexuella situationer. I historia lär sig eleverna om historiska perspektiv på samtycke och i svenska diskuterar eleverna samtycke i olika sexuella situationer utifrån litteratur.

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter

Här bedöms:

- Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat
- Bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger
- Elevdelaktighet

Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat

Det finns medvetna strategier och förhållningssätt i undervisningen för att alla elever oavsett kön ska kunna reflektera och samtala

Granskningen visar att det finns medvetna strategier för att alla elever oavsett könstillhörighet ska vilja och våga samtala om frågor som rör sexualitet, samtycke och relationer.

Lärarna har flera olika arbetssätt för att främja att alla elever, såväl flickor som pojkar, ska våga samtala och reflektera. Av lärarintervjuerna framgår att arbetssätten genomsyras av en medvetenhet av att det finns skillnader i intresse mellan pojkar och flickor när det kommer till frågor om sexualitet, samtycke och relationer. Framför allt handlar det om att lärarna ger eleverna möjligheter att reflektera i olika konstellationer, i små grupper eller enskilt samt i tal och skrift. Lärarna ger även exempel på att uppmuntra elever att uttrycka sig även i de fall de inte själva har en egen ståndpunkt. Som exempel gav en lärare en uppgift som handlade om homosexuellas rättigheter i Europa där hen uppmuntrade eleverna att referera till olika rättighetsorganisationer ifall de inte har någon egen åsikt.

Det framgår även att lärarna har medvetna förhållningssätt till hur de ska hantera känsliga frågor. Könstymning är exempelvis en sådan fråga som de arbetar medvetet kring. Frågan behandlas utifrån lag och vetenskap, för att undvika att fördöma med risk att peka ut vissa elever. Därutöver framgår att lärarna ger eleverna särskilda förhållningssätt för att reflektera kring känsliga frågor. Till exempel ger svensk- och engelskläraren eleverna möjligheter att förbereda frågor inför diskussioner för att eleverna ska hinna tänka igenom sina argument. Lärarna ger exempel på att kritiska frågor om normer kan vara ett sådant känsligt tema som de ger mer förberedelsetid till.

Av granskningen framkommer även exempel på att lärare förmedlar ett öppet förhållningssätt till eleverna. Eleverna ger exempel på att när de skulle gå igenom sex och preventivmedel tydliggjorde läraren i förväg att de ska gå igenom den här frågan som vilken annan fråga som helst. Syftet var enligt eleverna att normalisera sådana frågor.

Undervisningen synliggör och utmanar begränsande normer

Granskningen visar att lärarna verkar för att undervisningen om kunskapsområdet ska ha ett innehåll som gör att alla elever oavsett könsidentitet och sexuell läggning känner sig inkluderade.

Av lärarintervjuerna framgår att eleverna fått reflektera över hur normer som rör könsroller, könsidentitet och sexuell läggning kan påverka och begränsa människors handlingsutrymme. Lärarna beskriver att de särskilt uppmärksammat maskulinitetsnormer utifrån att de har utmaningar med vad de kallar "EPA-kultur" på skolan. Det framgår att de arbetar med sådana frågor generellt i utbildningen, men att det även kommer in i undervisningen i olika ämnen. Vidare anpassar lärarna innehållet i undervisningen för att den ska vara inkluderande för alla elever, såsom att representera olika sexuella läggningar och familjekonstellationer i uppgifter.

Bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger

Det finns rutiner för att bemöta intolerans och värdegrundsfrågor fördjupas i undervisningen

Granskningen visar att det finns rutiner på skolan för hur personalen ska bemöta utspel för intolerans eller destruktiva jargonger och normer bland eleverna exempelvis när eleverna får undervisning om sexualitet, samtycke och relationer.

Rektor- och lärarintervjuerna visar att det finns rutiner för att lärarna tydligt ska markera direkt mot uttryck för intolerans och destruktiva jargonger. Rektorn beskriver att de har utmaningar med homofoba och sexistiska uttryck, och som lärarna markerar mot. Eleverna beskriver att det ger effekt i klassrummet när lärare reagerar tydligt mot dåligt språkbruk eftersom det också ökar elevernas respekt för lärarna. Rutinerna gäller för all undervisning, men även när den sker utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer.

Vidare fördjupas värdegrundsfrågor som knyter an till skolans utmaningar i undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer. Flera exempel ges på att lärarna problematiserar normer med särskilt fokus på destruktiv manlighet i olika ämnen. Lärarna går även igenom olika gränsdragningar för vad som är okej och inte. Till exempel går läraren i samhällskunskap igenom skillnaden mellan att ha en åsikt och att yttra den i samband med ett arbetsmoment om mänskliga rättigheter.

Elevdelaktighet

Eleverna är delvis delaktiga i planering, genomförande och utvärdering

Granskningen visar att lärarna till viss del har arbetssätt för att fånga upp elevernas intressen, men utvecklar inte undervisningen om sexualitet, samtycke

och relationer utifrån detta. Lärarna ger exempel på att de fångar upp och fördjupar elevernas frågor i klassrummet, men lärarna använder inte kunskap om elevernas intressen och behov för att utveckla undervisningen. Därutöver finns det fasta rutiner på skolan för att utvärdera elevernas skoldag, men lärarna uppger att de inte utvärderar undervisningen utifrån kunskapsområdet specifikt.

Identifierade utvecklingsområden

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att undervisningen behöver utvecklas inom området enligt följande:

- utveckla samplaneringen av undervisningen för att synliggöra olika perspektiv så att eleverna ges en helhetsbild av kunskapsområdet

Läroplanen anger att rektorn har ett särskilt ansvar för att undervisningen i olika ämnesområden samordnas så att eleverna får möjlighet att uppfatta större kunskapsområden som en helhet.¹ Läroplanen anger också att läraren ska samverka med andra lärare i arbetet för att nå utbildningsmålen. Läraren ska också organisera och genomföra arbetet så att eleven får möjligheter att arbeta ämnesövergripande.²

Granskningen visar att undervisningen i sexualitet, samtycke och relationer inte samordnas för att synliggöra olika perspektiv och ge en helhetsbild av kunskapsområdet. Lärarna har goda rutiner för att samverka kring samlingar utanför undervisningen och det finns ett etablerat samarbete kring ett arbetsområde i årskurs 8. Lärarna har däremot inte samordnat de olika perspektiv deras respektive ämne belyser utifrån kunskapsområdet, varken genom sin ämnesintegrering eller ämnesövergripande arbeten. Genom att lärarna har kännedom om vad andra lärare behandlar och förhåller sig till det kan de närma sig kunskapsområdet tillsammans och skapa en helhet för eleverna.

Skolinspektionen rekommenderar därför att rektorn ger lärarna förutsättningar att samordna olika ämnesområden så att eleverna får möjlighet att uppfatta större kunskapsområden som en helhet. Rektorn behöver ge lärarna förutsättningar att samarbeta med varandra genom exempelvis ämnesövergripande undervisning, i syfte att fördjupa eller bredda

¹ Lgr22, avsnitt 2.8 Rektorns ansvar.

² Lgr 22, avsnitt 2.2 Kunskaper Riktlinjer.

kunskapsområdet. Skolverket har material som kan användas i detta, se Skolverket [Stöd-i-arbetet Sexualitet-samtycke-och-relationer](#).

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att undervisningen behöver utvecklas inom området enligt följande:

- arbeta med inslag i undervisningen som ger eleverna möjlighet att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till hedersproblematik samt inslag som utvecklar ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier

Av läroplanen framgår att maktstrukturer kopplade till kön och hedersrelaterat våld och förtryck kritiskt ska granskas. Eleverna ska även ges möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang, bland annat i pornografi.³

Av granskningen framgår att undervisningen i begränsad utsträckning ger eleverna möjligheter att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till hedersrelaterat våld och förtryck. Vidare framgår att undervisningen inte ger eleverna möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till framställningar av relationer och sexualitet i olika medier i olika sammanhang, bland annat i pornografi. Genom att ge eleverna kunskaper om maktstrukturer och genom att arbeta med inslag som ger eleverna möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till framställningar av relationer och sexualitet i olika medier och sammanhang kan eleverna rustas med kunskaper och positiva värden. En sådan undervisning av hög kvalitet bidrar även till främjande arbete mot våld i ungas partnerrelationer.

Skolinspektionen rekommenderar därför att rektorn ger lärare förutsättningar att utveckla undervisningen så att ett kritiskt förhållningssätt integreras i undervisningen om kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer. Arbetet med att motverka hedersrelaterat våld och förtryck behöver ske systematiskt och vara en del av skolans jämställdhetsarbete. För att lärarna både ska kunna upptäcka utsatthet hos eleverna och behandla frågorna i undervisningen behöver lärarna ha kunskaper inom området. Skolverket har material som kan användas i detta, se Skolverket [Stöd-i-arbetet Sexualitet samtycke och relationer](#) och Skolverket [Publikationsserier 2021 hedersrelaterat våld och förtryck](#).

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter

³ Lgr 22, avsnitt 1 Skolans värdegrund och uppdrag Skolans uppdrag.

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att undervisningen behöver utvecklas inom följande:

- gör eleverna delaktiga i utformningen av undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer

I läroplanen anges att det inte är tillräckligt att i undervisningen förmedla kunskap om grundläggande demokratiska värderingar. Undervisningen ska bedrivas i demokratiska arbetsformer och förbereda eleverna för att aktivt delta i samhällslivet. Den ska utveckla deras förmåga att ta ett personligt ansvar. Genom att delta i planering och utvärdering av den dagliga undervisningen och få välja kurser, ämnen, teman och aktiviteter, kan eleverna utveckla sin förmåga att utöva inflytande och ta ansvar.⁴

Av granskningen framkommer att lärarnas arbetssätt inte gör eleverna delaktiga i planering, genomförande eller utvärdering av undervisningen om kunskapsområdet om sexualitet, samtycke och relationer. Genom att fånga upp elevernas tankar och ge dem möjlighet att vara delaktiga i planeringen av moment och utvärderingar av undervisningen kan läraren få en grund för att kunna anpassa innehållet och därmed de frågor och funderingar som är relevanta för eleverna gällande kunskapsområdet.

Skolinspektionen rekommenderar därför att rektorn ger lärarna förutsättningar att arbeta med att höja undervisningens kvalitet gällande elevernas delaktighet och inflytande. Exempelvis kan lärare ta reda på i vilka ämnen kunskapsområdet behandlas, vad eleverna kan utifrån kunskapsområdet och planerade arbetsmoment, elevernas frågor och funderingar samt vilka perspektiv och med vilken fördjupning som kan vara relevant. Skolverket har material som kan användas i detta, se Skolverket [Stöd-i-arbetet Sexualitet-samtycke-och-relationer Framgångsfaktorer i undervisningen och](#) se Skolverkets publikationsserier 2015 [Delaktighet för lärande - Skolverket](#)

På Skolinspektionens vägnar

Beslutet har fattats av Anna-Carin Kostic, beslutsfattare.

Föredragande i ärendet har varit utredare Olivia Öberg. I den slutgiltiga handläggningen av ärendet har även utredaren Ewa Mölleryd deltagit.

⁴ Lgr 22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, Rättigheter och skyldigheter

Bilaga 1: Underlag för bedömning tematisk kvalitetsgranskning

Granskningens syfte

Syftet är att granska kvaliteten i de utvalda skolornas undervisning utifrån valda delar av kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer. I granskningen bedöms kvaliteten på undervisningen i förhållande till Skolinspektionens kvalitetskriterier.

Bedömningen görs i förhållande till de kvalitetskriterier Skolinspektionen satt upp i granskningen inom det granskade området, vilka är utformade i enlighet med forskning och beprövad erfarenhet. Inom granskat område bedöms om skolan uppfyller framtagna kvalitetskriterier i hög utsträckning, i flera delar men utvecklingsområden finns eller i låg utsträckning.

Frågeställning 1

I vilken utsträckning bidrar undervisningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck?

Kvalitetskriterier

Återkommande, aktuell och fördjupad undervisning

Ämnesintegrerad undervisning ger eleverna en helhetsbild

Kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut

Frågeställning 2

I vilken utsträckning bidrar undervisningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter?

Kvalitetskriterier

Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat

Bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger

Elevdelaktighet

Bilaga 2: Författningsstöd

Skolinspektionens granskning ska avse den granskade verksamhetens kvalitet i förhållande till mål och andra riktlinjer.⁵

Av skollagen framgår att utbildningen inom skolväsendet syftar till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska också förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på.⁶ Utbildningen syftar också till att i samarbete med hemmen främja barns och elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare.⁷

Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor.⁸ Att utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och grundläggande demokratiska värderingar innebär att det måste finnas kunskap hos såväl lärare och annan personal som hos elever om vad dessa värderingar och rättigheter innebär och hur de kan förverkligas.⁹

Vad gäller elevhälsans roll framgår det av skollagen att den främst ska vara förebyggande och hälsofrämjande. Elevernas utveckling mot utbildningens mål ska stödjas. Elevhälsans arbete ska bedrivas på individ-, grupp- och skolenhetsnivå och ske i samverkan med lärare och övrig personal.¹⁰

Av läroplanens inledande delar framgår att skolan ska främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse. Utbildningen ska präglas av öppenhet och respekt för människors olikheter. Det framgår vidare att alla tendenser till diskriminering eller kränkande behandling aktivt ska motverkas. Intolerans, förtryck och våld, till exempel rasism, sexism och hedersrelaterat våld och förtryck, ska förebyggas och bemötas med kunskap och aktiva insatser. Medvetenhet om det egna och delaktighet i det gemensamma kulturarvet ger en trygg identitet som är viktig att utveckla tillsammans med förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar.¹¹

⁵ 26 kap. 20 § skollagen (2010:800).

⁶ 1 kap. 4 § skollagen.

⁷ 1 kap. 4 § skollagen.

⁸ 1 kap. 5 § skollagen.

⁹ Proposition 2009/10:165, *Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet*, s. 634.

¹⁰ 2 kap. 25 § skollagen.

¹¹ Lgr 22 avsnitt 1, *Skolans värdegrund och uppdrag, Förståelse och medmännisklighet*.

Skolan ska vara öppen för skilda uppfattningar och uppmuntra att de förs fram. Den ska framhålla betydelsen av personliga ställningstaganden och ge möjligheter till sådana. Undervisningen ska vara saklig och allsidig. Alla som verkar i skolan ska hävda de grundläggande värden som anges i skollagen och i läroplanen och ta klart avstånd från det som strider mot dem.¹²

Skolan ska aktivt och medvetet främja elevernas lika rättigheter och möjligheter, oberoende av könstillhörighet. Skolan har också ett ansvar för att synliggöra och motverka könsmonster som begränsar elevernas lärande, val och utveckling. Hur skolan organiserar utbildningen, hur eleverna blir bemötta samt vilka krav och förväntningar som ställs på dem bidrar till att forma deras föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan ska därför organisera utbildningen så att eleverna möts och arbetar tillsammans samt prövar och utvecklar sin förmåga och sina intressen med samma möjligheter och på lika villkor oberoende av könstillhörighet.¹³

Det är inte tillräckligt att i undervisningen förmedla kunskap om grundläggande demokratiska värderingar. Undervisningen ska bedrivas i demokratiska arbetsformer och förbereda eleverna för att aktivt delta i samhällslivet. Den ska utveckla deras förmåga att ta ett personligt ansvar. Genom att delta i planering och utvärdering av den dagliga undervisningen och få välja kurser, ämnen, teman och aktiviteter, kan eleverna utveckla sin förmåga att utöva inflytande och ta ansvar.¹⁴

Skolan ska aktivt verka för jämställdhet. Skolan ska därmed gestalta och förmedla lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter för flickor och pojkar, kvinnor och män. I enlighet med grundläggande värden ska skolan också främja interaktion mellan eleverna oberoende av könstillhörighet. Genom utbildningen ska eleverna utveckla en förståelse av hur olika föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter. Skolan ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska könsmonster och hur de kan begränsa människors livsval och livsvillkor. Skolan har ett ansvar för att eleverna återkommande under skolgången får möta frågor som rör sexualitet, samtycke och relationer. Utbildningen ska därigenom främja alla elevers hälsa och välbefinnande samt stärka deras förutsättningar att göra medvetna och självständiga val. Skolan ska bidra till att eleverna utvecklar förståelse för egna och andras rättigheter och förmedla betydelsen av att sexualitet och relationer präglas av samtycke. I utbildningen ska maktstrukturer kopplade till kön och hedersrelaterat våld och förtryck kritiskt granskas. Eleverna ska även ges

¹² Lgr 22 avsnitt 1, *Skolans värdegrund och uppdrag, Saklighet och allsidighet.*

¹³ Lgr 22 avsnitt 1, *Skolans värdegrund och uppdrag, En likvärdig utbildning.*

¹⁴ Lgr 22 avsnitt 1, *Skolans värdegrund och uppdrag, Rättigheter och skyldigheter.*

möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang, bland annat i pornografi.¹⁵

I läroplanens andra del om övergripande mål och riktlinjer framgår att skolan aktivt och medvetet ska påverka och stimulera eleverna att omfatta vårt samhälles gemensamma värderingar och låta dem komma till uttryck i praktisk vardaglig handling i olika sammanhang.¹⁶ Avseende skolans mål uttrycks bland annat följande. Att varje elev ska kunna göra och uttrycka medvetna etiska ställningstaganden grundade på kunskaper om mänskliga rättigheter och grundläggande demokratiska värderingar samt personliga erfarenheter. Att varje elev respekterar andra människors egenvärde samt deras kroppsliga och personliga integritet, tar avstånd från att människor utsätts för våld, förtryck, diskriminering och kränkande behandling samt medverkar till att hjälpa andra människor.¹⁷ Alla som arbetar i skolan ska i sin verksamhet bidra till att skolan präglas av jämställdhet och solidaritet mellan människor och att eleverna interagerar med varandra oberoende av könstillhörighet. Vidare ska alla som arbetar i skolan aktivt motverka diskriminering och kränkande behandling av individer eller grupper samt visa respekt för den enskilda individen och i det vardagliga arbetet utgå från ett demokratiskt och normmedvetet förhållningssätt.¹⁸

Läraren ska klargöra och med eleverna diskutera det svenska samhällets värdegrund och dess konsekvenser för det personliga handlandet. Vidare ska läraren öppet redovisa och diskutera skiljaktiga värderingar, uppfattningar och problem. Läraren ska synliggöra och med eleverna diskutera hur olika föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter samt hur könsmonster kan begränsa egna livsval och livsvillkor. Undervisningen ska av läraren planeras och genomföras så att eleverna möts och arbetar tillsammans oberoende av könstillhörighet. Läraren ska tillsammans med eleverna utveckla regler för arbetet och samvaron i den egna gruppen.¹⁹

Skolan ansvarar för att varje elev efter genomgången grundskola kan använda sig av ett kritiskt tänkande och självständigt formulera ståndpunkter grundade på kunskaper och etiska överväganden samt har fått kunskaper inom området sexualitet, samtycke och relationer samt om hedersrelaterat våld och förtryck.²⁰

Läraren ska ta hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande samt samverka med andra lärare i arbetet för att nå

¹⁵ Lgr 22 avsnitt 1, *Skolans värdegrund och uppdrag, Skolans uppdrag.*

¹⁶ Lgr 22, avsnitt 2.1 *Normer och värden.*

¹⁷ Lgr 22, avsnitt 2.1 *Normer och värden, Mål.*

¹⁸ Lgr 22, avsnitt 2.1 *Normer och värden, Riktlinjer.*

¹⁹ Lgr 22, avsnitt 2.1 *Normer och värden, Riktlinjer.*

²⁰ Lgr 22, avsnitt 2.2 *Kunskaper, Mål.*

utbildningsmålen. Läraren ska också organisera och genomföra arbetet så att eleven får möjligheter till ämnesfördjupning, överblick och sammanhang samt får möjligheter att arbeta ämnesövergripande.²¹

Avseende elevernas ansvar och inflytande anges i läroplanen bland annat att läraren ska svara för att alla elever får ett reellt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och undervisningens innehåll samt se till att detta inflytande ökar med stigande ålder och mognad. Läraren ska verka för att eleverna oberoende av könstillhörighet får ett lika stort inflytande över och utrymme i undervisningen och även planera och utvärdera undervisningen tillsammans med eleverna.²²

Vad gäller rektorns ansvar framgår av läroplanen att rektor har inom givna ramar ett särskilt ansvar för att kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck behandlas återkommande i utbildningen.²³

Läroplanen innehåller kursplaner för varje ämne.²⁴ Kursplanerna består av syfte och centralt innehåll samt kompletteras av betygskriterier eller kriterier för bedömning.

²¹ Lgr 22, avsnitt 2.2 *Kunskaper Riktlinjer*.

²² Lgr 22, avsnitt 2.3 *Elevernas ansvar och inflytande, Riktlinjer*.

²³ Lgr 22, avsnitt 2.8 *Rektorns ansvar*.

²⁴ Lgr 22, avsnitt 5. *Kursplaner*.